

засобів та продовольчих товарів критичного призначення, що безпосередньо пов'язано зі скороченням власного виробничого потенціалу. По-четверте, зберігаються суттєві безпекові ризики для підприємницької діяльності, інвестиційної привабливості та довгострокового планування зовнішньоекономічних операцій. По-п'яте, поглиблення від'ємного сальдо торгівлі товарами з –8 217 млн дол. у 2021 році до –51 340 млн дол. у 2025 році у поєднанні з переходом сальдо торгівлі послугами з додатного +3 971 млн дол. у 2021 році до від'ємного –7 909 млн дол. у 2025 році, формує наростаючий тиск на платіжний баланс, що робить країну критично залежною від зовнішніх запозичень та міжнародної фінансової підтримки.

Узагальнюючи результати дослідження, можна констатувати, що у 2021–2025 роках зовнішня торгівля України зазнала глибоких і структурно неоднорідних трансформацій. У сфері товарної торгівлі домінують негативні тенденції: різке скорочення експортного потенціалу, посилення сировинної орієнтації та прогресуюче поглиблення торговельного дефіциту. Сектор послуг, попри перехід до від'ємного сальдо з 2022 року, зберігає відносну стійкість завдяки динамічному розвитку ІТ-галузі, яка залишається ключовим генератором валютних надходжень. Географічна переорієнтація на ринки ЄС є стратегічно обґрунтованою в контексті євроінтеграційного курсу України, однак тенденція до поступового зниження європейської частки у 2024–2025 роках сигналізує про природне прагнення до диверсифікації торговельних зв'язків. Подальший розвиток зовнішньої торгівлі потребує комплексної стратегії, яка включає нарощування експорту продукції з вищою доданою вартістю, відновлення виробничої та логістичної інфраструктури, залучення іноземних інвестицій у переробну промисловість. Реалізація цих пріоритетів є необхідною умовою переходу від моделі виживання до моделі сталого зовнішньоекономічного розвитку в повоєнний період.

Список використаних джерел

1. Звіт НБУ Зовнішня торгівля України станом на 31.03.2026. Національний банк України URL: https://bank.gov.ua/files/ES/Trade_y.pdf (дата звернення: 25.04.2026).
2. Економічна статистика: зовнішньоекономічна діяльність. Державна служба статистики. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 25.04.2026).
3. Статистика зовнішнього сектору. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення: 25.04.2026).
4. Дашбордин щодо експорту та імпорту українських товарів (2017-2025 рр.). Дія Бізнес. URL: https://www.business.diia.gov.ua/analytics/dashboard/dashbord_shchodo_eksportu_ta_importu_tov_ariv (дата звернення: 25.04.2026).

УДК 336.71:004.7(477)

МОБІЛЬНИЙ БАНКІНГ У СИСТЕМІ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ЦИФРОВІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ

Тетяна Чайка

chayka_ta@ukr.net

ВСП «Аграрно-економічний фаховий коледж ПДАУ», м. Полтава

Повномасштабна війна росії проти України завдала системних збитків: зруйновано економічний потенціал, деградовано сільськогосподарські угіддя, завдано невідвотної шкоди екосистемам та знищено об'єкти критичної інфраструктури [1, 2]. За оцінками Світового банку, загальна потреба у відновленні становить 587,7 млрд дол. США [1], і ця цифра невпинно зростає: активні бойові дії та відкладені соціально-економічні наслідки унеможливають остаточне визначення реального масштабу втрат. У таких умовах

особливого значення набувають цифрові фінансові інструменти – механізми, що дозволяють підтримувати економічну активність за руйнування фізичної інфраструктури.

Фінансовий сектор відіграє ключову роль у забезпеченні макроекономічної стабільності, підтримці бізнесу та відновленні економічної активності населення. Водночас повномасштабне вторгнення стало каталізатором прискореної цифрової трансформації банківської системи. За даними Національного банку України (НБУ), у 2025 році частка безготівкових операцій із платіжними картками за кількістю досягла 93 %, а за обсягом – понад 70 % [3]. Для порівняння: у 2021 році, до повномасштабного вторгнення, цей показник за кількістю становив близько 63 %, що засвідчує суттєве прискорення цифровізації під впливом воєнних факторів.

Метою дослідження є обґрунтування ролі мобільного банкінгу як цифрового фінансового інструменту у системі відновлення економіки України та визначення його впливу на забезпечення економічної стійкості в умовах післявоєнної трансформації.

Взаємозв'язок між воєнними викликами, цифровізацією фінансового сектору та економічною стійкістю України унаочнює рис. 1. Мобільний банкінг постає центральним елементом цього ланцюжка: з одного боку, він є закономірною відповіддю на руйнування фізичної інфраструктури, з іншого – формує комплекс ефектів, що безпосередньо сприяють відновленню економіки.

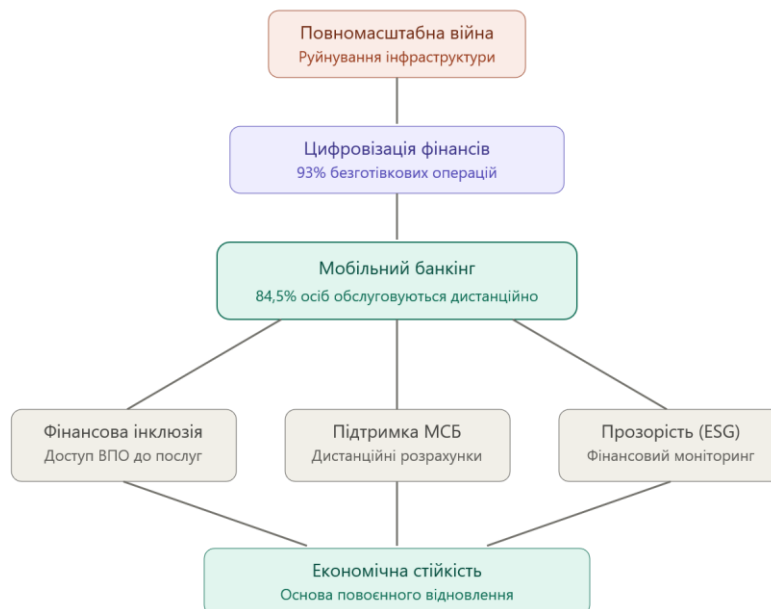

Рис. 1. Роль мобільного банкінгу у системі забезпечення економічної стійкості України в умовах повномасштабної війни

Повномасштабна війна зумовила необхідність переходу до дистанційних форматів банківського обслуговування через обмеження фізичної інфраструктури та підвищені ризики безпеки. За даними НБУ, близько 98 % безготівкових операцій у торговельній мережі здійснюється із застосуванням безконтактних технологій – NFC-платежів і токенизованих карток [3]. Це підтверджує масштабне впровадження мобільних платіжних рішень на всіх рівнях економіки.

Свідченням масштабної цифровізації банківського обслуговування є дані НБУ: станом на початок 2026 року дистанційно обслуговувалося 84,5 % фізичних осіб та 91,8 % суб'єктів господарювання, що на 1,6 та 1,9 відсоткового пункту більше, ніж роком раніше [4]. При цьому кожна четверта активна платіжна картка є токенизованою, тобто прив'язаною до смартфона чи іншого гаджета, що безпосередньо відображає проникнення мобільного банкінгу на рівні всієї банківської системи.

На глобальному рівні Банк міжнародних розрахунків (БМР) фіксує аналогічні тенденції: кризові явища (пандемія, конфлікти) суттєво прискорюють перехід до цифрових і безконтактних платіжних інструментів і систем миттєвих розрахунків [5]. У випадку України ці процеси посилюються воєнними факторами, перетворюючи цифровізацію з інноваційного напрямку на необхідну умову функціонування фінансової системи.

В умовах повномасштабної війни мобільний банкінг виконує не лише операційну, а й системну функцію підтримки економіки. Ключові напрями його впливу на економічну стійкість:

По-перше, забезпечення фінансової інклюзії для внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Кількість ВПО в Україні станом на початок 2025 р. перевищила 3,6 млн осіб [6]. Для цієї групи мобільний банкінг є основним каналом отримання соціальних виплат, здійснення платежів і доступу до фінансових ресурсів незалежно від місця перебування. Світовий банк визначає доступ до цифрових фінансових послуг одним із ключових чинників підвищення стійкості домогосподарств у кризових умовах [7].

По-друге, підтримка підприємницької діяльності. Мобільні фінансові сервіси спрощують платіжну інфраструктуру для малого та середнього бізнесу (МСБ), що змушений функціонувати в умовах невизначеності або після примусової релокації. За даними Мінекономіки, понад 32% підприємств малого і середнього бізнесу здійснили релокацію або суттєво змінили операційну модель у зв'язку з повномасштабним вторгненням [8]. Для них миттєві цифрові розрахунки та дистанційне управління фінансами стають умовами виживання.

По-третє, підтримка ліквідності та швидкості фінансових потоків. Миттєві платежі підвищують ліквідність економічної системи та сприяють ефективнішому розподілу ресурсів в умовах шоків. БМР підкреслює, що розвиток систем миттєвих розрахунків є важливим чинником підвищення стійкості фінансових систем [5].

Розвиток мобільного банкінгу також формує комплексний соціально-економічний ефект, що охоплює три виміри сталого розвитку (ESG).

Екологічний вимір (Environmental) проявляється у дематеріалізації фінансових операцій: скороченні паперового документообігу, зменшенні потреби у фізичній банківській інфраструктурі та відповідних витрат ресурсів. За оцінками UNEP FI, цифровізація фінансових послуг є одним із напрямів зниження вуглецевого сліду фінансового сектору [9].

Соціальний вимір (Social) пов'язаний із забезпеченням фінансової інклюзії, рівного доступу до фінансових послуг та зниженням соціальної нерівності. За даними Global Findex 2021, рівень охоплення дорослого населення фінансовими послугами в Україні становив 84 %, однак у кризових умовах без цифрових каналів ця цифра суттєво знижується для вразливих груп [7]. Мобільний банкінг заповнює цей розрив.

Управлінський вимір (Governance) реалізується через підвищення прозорості фінансових операцій, цифровий контроль за рухом коштів і вдосконалення механізмів фінансового моніторингу. В умовах масштабного відновлення це є ключовою умовою ефективного використання міжнародної фінансової допомоги та запобігання зловживанням [10].

Таким чином, мобільний банкінг у сучасних умовах є не просто технологічним сервісом, а інфраструктурним елементом фінансової системи, критично важливим для економічної стійкості та відновлення України. Комплексний соціально-економічний ефект мобільного банкінгу охоплює підвищення фінансової інклюзії, підтримку підприємницької активності та зростання прозорості фінансових операцій. Інтеграція ESG-принципів у розвиток мобільного банкінгу формує нову модель фінансового сектору, орієнтовану на сталий розвиток, відповідальне управління та довгострокову стійкість. У перспективі мобільний банкінг має стати одним із ключових інструментів реалізації стратегії післявоєнного відновлення та цифрової трансформації економіки України.

Список використаних джерел

1. World Bank, KSE, UN. Ukraine fifth rapid damage and needs assessment (RDNA5). February 2022 – December 2025. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022026094036395/pdf/P514499-22f93f3a-4278-42bc-b907-db9553d12069.pdf>
2. Чайка Т. О., Короткова І. В. Відновлення родючості ґрунту в Україні після воєнних дій. *Захист і відновлення екологічної рівноваги та забезпечення самовідновлення екосистем* : колективна монографія ; за заг. ред. Т. О. Чайки. Полтава : Астроя, 2023. С. 232–281.
3. Національний банк України. Операції з платіжними картками у 2025 році: більшість – безготівкові. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/operatsiyi-z-platijnimi-kartkami-u-2025-rotsi-bilshist-bezgotivkovi>
4. Скільки рахунків відкрито в Україні – статистика НБУ. URL: <https://psm7.com/uk/bank/320086.html>
5. Bank for International Settlements (BIS). Fast payments – enhancing the speed and availability of retail payments. CPMI Paper No. 178. 2016. URL: <https://www.bis.org/cpmi/publ/d178.htm>
6. IOM Ukraine – displacement tracking matrix. 2025. URL: <https://dtm.iom.int/ukraine>
7. World Bank. The Global Findex Database 2021. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/globalfindex>
8. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua>
9. UNEP Finance initiative. About UNEP FI. URL: <https://www.unepfi.org/about/>
10. Geneva environment network. Sustainable finance in Geneva. URL: <https://www.genevaenvironmentnetwork.org/resources/updates/sustainable-finance-in-geneva/>

УДК 336.64

УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Валентина Шаповал,
sapovalvala9@gmail.com
Черкаський державний фаховий бізнес-коледж,
м. Черкаси
Науковий керівник: канд. екон. наук,
доц. кафедри бізнес-економіки та маркетингу
Юлія Гетьманенко*

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну поставило перед вітчизняним бізнесом питання, відповіді на які не було ні в підручниках, ні в попередньому досвіді. Більшість підприємств опинилася в ситуації, коли звична логіка планування доходів перестала працювати: клієнти зникали, постачальники не могли виконувати зобов'язання, персонал евакуювався або йшов на фронт, а виробничі потужності в окремих регіонах просто перетворювалися на руїни. Попри все це, значна частина українського бізнесу не просто вижила, а й знайшла способи підтримувати стабільний дохід – нехай і на значно нижчому рівні, ніж до війни. Аналіз того, як підприємствам вдалося адаптуватися та чому одні з них досягли кращих результатів, є не лише науково цікавим, а й практично важливим для розуміння довгострокових економічних процесів [4].

Дохід підприємства – це не просто рядок у фінансовій звітності, це індикатор того, наскільки компанія залишається потрібною своїм клієнтам і наскільки ефективно вона вибудовує відносини з ринком. В умовах воєнного стану цей індикатор набуває ще більшого значення, адже саме наявність або відсутність доходу визначає, чи зможе підприємство взагалі